

РОЗДІЛ 3. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

ІСТОРИОГРАФІЯ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ:
ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД (2017-2023)HISTORIOGRAPHY OF APPLICATION OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES
IN THE TRAINING OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS:
A PRACTICE-ORIENTED APPROACH (2017-2023)

Стаття присвячена одній із актуальних проблем сучасної вищої освіти – підготовці вчителів початкових класів із застосуванням інноваційних технологій. Оскільки вимоги до професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи постійно зростають, то відповідно зростає потреба у якісно нових теоретичних і методичних підходах до підготовки здобувачів. Основна увага статті зосереджується на ефективному застосуванні наявних наукових розвідок із проблемного питання. Розкривається суть таких понять як: інноваційні педагогічні технології, цифрові технології, дистанційне навчання.

Інноваційні технології у всій їхній багатогранності спрямовані на реалізацію вимог сьогодення щодо підготовки компетентного, креативного вчителя початкових класів, здатного до швидкого прийняття рішень та адаптації до нових умов. Висвітлюються основні особливості досліджень останніх років щодо застосування інноваційних технологій у підготовці майбутніх працівників початкової ланки. Історіографія проблемного питання засвідчує, що інноваційні технології вирішують проблему підготовки агента змін – вчителя, що відповідає вимогами Концепції Нової української школи. Зазначається також, що із особливостей застосування інноваційних технологій випливає їх потенціал.

Автором виділено найбільш поширені інноваційні технології, що застосовуються у закладах вищої освіти при підготовці вчителів початкових класів та охарактеризовано їх особливості.

Отримані результати проведеного дослідження демонструють зростаючу роль цифрових технологій у підготовці вчителя початкової школи, що базується на застосуванні інформаційно-цифрових технологій. Для досягнення поставленої мети було використано такі методи: систематизація й узагальнення для уточнення понять «інноваційні технології», «цифрові технології»; принципи науковості, взаємозв'язку теорії і практики створення освітнього контенту; принципи єдності науки і практики, що забезпечують теоретичне, емпіричне й експериментальне вивчення предметів і явищ з метою розкриття особливостей застосування інноваційних технологій.

Ключові слова: підготовка вчителя початкових класів, інноваційні технології, цифрові

технології, коучингова педагогічна технологія, проєкт.

The article is devoted to one of the urgent problems of modern higher education – the training of primary school teachers with using of innovative technologies. Since the requirements for the professional training of the future primary school teacher are constantly growing, the need for qualitatively new theoretical and methodological approaches to the training of applicants is growing accordingly. The main focus of the article is on the effective application of available scientific intelligence on the problematic issue. The essence of such concepts as: innovative pedagogical technologies, digital technologies, distance learning is revealed.

Innovative technologies in all their diversity are aimed at realizing today's requirements for the training of a competent, creative primary school teacher, capable for making quick decisions and adaptation to new conditions. The main features of research in recent years regarding the use of innovative technologies in the training of future specialist of the initial level are highlighted. The historiography of the problem certifies that innovative technologies solve the problem of training the agent of changes – the teacher, who meets the requirements of the Concept of the New Ukrainian School. It is also noted that their potential follows from the features of the application of innovative technologies.

The author singled out the most common innovative technologies used in higher education institutions for the training of primary school teachers and characterized their features.

The obtained results of the conducted research demonstrate the growing role of digital technologies in the training of primary school teachers based on the application of information and digital technologies.

For achieving the goal, the following methods were used: systematization and generalization to clarify the concepts of «innovative technologies», «digital technologies»; the principles of scientificity, the relationship between theory and practice of creating educational content; the principles of the unity of science and practice, which provide theoretical, empirical and experimental study of subjects and phenomena with the aim of revealing the features of the application of innovative technologies.

Key words: primary school teacher training, innovative technologies, digital technologies, coaching pedagogical technology, project.

УДК 378.37.018

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/68.1.17>

Бандура Л.Р.,

аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток сучасного суспільства, його цифровізація, впровадження Концепції Нової української школи та

орієнтація на європейський простір продукують нові вимоги до вчителів початкових класів та пошук нових підходів до їх підготовки у закладах

вищої освіти (далі ЗВО). Необхідність інноваційного вектору вищої освіти підтримується на законодавчому рівні. А тому першим завданням ЗВО є переосмислення підходів до викладання та зміну на нові, більш ефективні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Проблема застосування інноваційних технологій у підготовці вчителів початкових класів висвітлена у працях сучасних українських науковців О. Будник [2], О. Близнюк [1], С. Довбенко [9], І. Ніколаєску [3], Л. Прокопів [6], О. Сидорук [6], О. Цюняк [9] та інших.

Окремі технології у підготовці вчителів у ЗВО досліджували Л. Височан [7], Т. Качак [4], О. Комар [5], Х. Кульчак [4], Б. Савчук [7], В. Стинська [8], І. Червінська [10] та інші.

Виділення невизначених раніше частин загальної проблеми. Питання підготовки вчителів початкових класів за допомогою інноваційних технологій займає чільне місце серед науковців. Проте регулярна поява нових інноваційних технологій, а особливо стрімкий розвиток цифрових породжують потребу у вивченні їх застосування у підготовці вчителя. Історіографія досліджень проблемного питання дозволить визначити основні особливості та потенціал застосування інноваційних технологій та стане підґрунтям у виборі оптимальних для освітнього процесу. Це слугуватиме основою для визначення мети дослідження.

Мета статті. Обґрунтувати історіографію практичного застосування інноваційних технологій у підготовці вчителів початкових класів у ЗВО.

Виклад основних результатів дослідження.

Сучасні вимоги суспільства потребують нових підходів до організації освітнього процесу. Змінюється час, змінюються вимоги до ролі викладача, здобувача, вчителя. Вчитель із носія знань має перетворитися на організатора освітнього процесу, який допомагає дитині розвивати вміння «вчити вчитися», формує компетенції, що зазначені в Концепції Нової української школи. Виконати це завдання може тільки добре підготовлений фахівець, навчання якого здійснюється за тими ж принципами, підходами, технологіями.

Історіографія застосування інноваційних технологій у підготовці вчителів дозволить нам виділити особливості застосування окремих технологій на практиці та визначити їх потенціал.

Вважаємо, що професійне становлення здобувачів залежить від їх наполегливості так професійної спрямованості. Проте, підготовка вчителя початкових класів повинна здійснюватись новітніми освітніми технологіями, такими як: проблемне навчання, технологія критичного мислення, інтерактивне навчання, проєктне навчання, коучингова технологія, цифрові технології тощо.

Загальний аналіз інноваційних технологій провела дослідниця Т. Близнюк. Одними із

перспективних напрямків активізації освітньої діяльності, розвитку мислення, пізнавальних інтересів, саморозвитку є технологія проблемного навчання, адже в ході вирішення проблемних ситуацій, знання, уміння та навички краще зберігаються у пам'яті здобувача. А технологія критичного мислення дозволяє розвивати не тільки мислення, але і діалогічне мовлення, що необхідне в ході висловлення власних думок. У ході застосування технології критичного мислення наголошено на ефективності таких вправ: «Алфавіт», «6 капелюхів», «Зигзаг», «Fishbone (Рибна кістка)», «Insert/Інсерт», «Ромашка Блума», «Логічний ланцюжок», «Кластер», «Сінквейн» тощо. Аналізуючи науково-педагогічний досвід українських та зарубіжних науковців, наголошує на результативності інтерактивної технології навчання, що сприяє всебічному розвитку студента, адже полягає у співробітництві. На заняттях дисциплін англійської мови спрямування науковець та педагог Т. Близнюк застосовує такі інтерактивні методи, а саме «Interview», «Round Table», «Reflexive Circle», «Hotsummary», «Project», «Expert Groups», «Dozensofquestions», «Virtual Excursion» та інші, що допомагають формувати навички критичного мислення та співпраці, взаємонавчання [1, с. 72-74].

Науковець О. Комар, також, приділяє інтерактивним технологіям значної уваги. Особливість їх полягає у багатогранній взаємодії учасників та перебуванні у двох ролях одночасно: того, хто навчається, і того, хто навчає. А наявність чітко спрямованих цілей, структурованого змісту, інтерактивних форм, методів і прийомів взаємодії, оптимальні організаційні та психолого-педагогічні умови дозволяють називати їх інноваційними і сьогодні, незважаючи на багатий досвід застосування [5, с. 24].

Потенціалом підготовки здобувачів при застосуванні інтерактивних технологій у ЗВО може розглядатись як особистість, що поєднує певні якості певних якостей особистості майбутнього вчителя, знань, умінь, навичок, що забезпечують успішну реалізацію інноваційної освітньої діяльності, зокрема педагогічних знань, умінь, навичок, потреб та інтересу до ефективного застосування інтерактивних технологій, відповідальності за її результати та впевненості у собі.

Таким чином бачимо, що зазначені інноваційні технології мають спільні особливості. Наприклад, передбачають взаємодію та комунікацію у вирішенні проблемних завдань, або завдань іншого характеру; розвивають критичне, логічне мислення; мотивують здобувачів до освітнього процесу; сприяють формуванню компетентного вчителя.

Як зазначають Б. Савчук та Л. Височан розв'язати проблему становлення компетентного вчителя початкових класів, також, може коучингова педагогічна технологія. Оскільки ця технологія

спрямована не тільки «навчати», а й «навчити вчитися», тобто самостійно шукати та отримувати нові знання, уміння і навички. Особливої уваги науковці приділяють техніці «сильних запитань». Інтерес серед сучасних науковців до проблеми застосування цієї технології свідчить про її потребу та перспективність, а також про новий підхід до її застосування у ЗВО. Особливість застосування вищезгаданої техніки полягає у необхідності одночасного розв'язання двох завдань: її застосування викладачем ЗВО для мотивації і підвищенні ефективності професійної підготовки здобувачем та підвищення методичної компетентності, адже він зрозуміє потенціал застосування техніки «сильних запитань» і технології коучингу загалом [7, с. 49].

Як результат застосування коучингової технології бачимо особистість, що вміє чітко висловлювати думки, відстоювати власну думку, обґрунтувати прийняті рішення.

Іншою інноваційною технологією, яку досліджують та застосовують на практиці викладачі ЗВО є проектна технологія, яка включає сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своїм змістом. Її сутність, як зазначає В. Стинська, полягає «у функціонуванні цілісної системи дидактичних засобів (змісту, методів, прийомів тощо), що адаптує освітній процес до структурних і організаційних вимог навчального проектування» [8, с. 81]. Головною особливістю проектної технології є те, що акцент робиться на активні види самостійної роботи (індивідуальної, парної, групової) [8, с. 90].

Проект, О. Цюняк розглядає як «шість П»: проблема, планування, пошук інформації, продукт, презентація, портфоліо [9, с. 85].

Таким чином, проектну технологію можна застосовувати як доповнення до інших технологій, або як окрему, що сприяє особистісному та академічному зростанню, розвитку критичного мислення, творчості, навчає аналізу, збору та синтезу навчальної інформації.

Технології комп'ютерного навчання, або як зараз прийнято називати цифрові технології є сьогодні найбільш досліджуваними, оскільки постійно оновлюються.

О. Будник розуміє поняття «цифрові технології» як «будь-який продукт, який можна використовувати для створення, перегляду, розповсюдження, модифікації, зберігання, пошуку, передачі та отримання інформації в електронному вигляді у цифровій формі. Наприклад, персональні комп'ютери та пристрої (настільний ПК, ноутбук, нетбук, планшетний комп'ютер, смартфони, ігрові консолі, медіаплеєри, зчитувачі електронних книг тощо), цифрове телебачення, роботи» [2, с. 24].

Проблема застосування цифрових технологій стала актуальною особливо у період пандемії Covid-19 та повномасштабного російського

вторгнення в Україну. ЗВО стикнулось із деякими труднощами в організації дистанційного та змішаного типів навчання, різким впровадженням великої кількості цифрових ресурсів, які потребують детального вивчення. Сьогодні існує чимала кількість інструментів, сайтів, мереж, програм та додатків, які можна застосовувати у підготовці здобувачів. Окремі з них досліджували науковці Л. Прокопів та О. Сидорук.

Так, вчені зазначили, що навчання за допомогою цифрових технологій включає в себе мультимедійне, віртуальне, комп'ютерне, мобільне навчання. Особливого значення відвели соціальним мережам, як засобу застосування цифрових технологій. Контент-аналіз серед здобувачів фахового коледжу та педагогічного факультету ПНУ імені В. Стефаника довів, що найпоширенішими соціальними мережами серед майбутніх вчителів початкових класів є – Instagram, Facebook, YouTube, Twitter. Ця інформація має важливе значення, оскільки дає розуміння викладачу того, що особливістю застосування вищезгаданих цифрових технологій є можливість розвивати у майбутніх вчителів початкових класів наступне: візуальне мислення, сприяти соціалізації, критичне мислення шляхом перегляду та коментування навчальних відео [6, с. 77].

Ми вирішили опитати інших учасників освітнього процесу. Провівши анонімне опитування серед викладачів (близько 170) Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника та Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Франка ми змогли визначити яким мобільним додаткам надають перевагу сучасні викладачі при підготовці вчителів початкових класів, зокрема комунікації, обміном інформацію, її пошуку та поширення (Рис. 1).

Як видно з рисунку, сучасні викладачі відводять належне місце цифровим технологіям у підготовці вчителів початкових класів, зокрема застосовують такі додатки як: Viber, Telegram, WhatsApp. Теоретичний аналіз проблеми дає підстави наголосити на важливості комунікації засобами цифрових технологій. Визначено, що соціальні мережі, програми, додатки, онлайн платформи формують соціокультурну компетентність майбутнього вчителя початкових класів. Практичне застосування цих технологій бачимо у становленні комунікації між учасниками освітнього процесу.

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволив виділити ряд особливостей застосування інноваційних технологій у підготовці вчителів: підвищення професійної підготовки у межах ЗВО; вектор на комунікацію, соціалізацію та взаємодію учасників освітнього процесу; формування цифрової компетентності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження історіографії підготовки

Рис. 1. Додатки, які застосовують викладачі ЗВО при підготовці вчителів початкових класів

вчителів початкових класів у ЗВО із застосуванням інноваційних технологій показує, що інноваційні технології є ключовим елементом якісних змін у освіті; надають можливості навчати та розвивати компетентних фахівців початкової школи; формують мотивацію у здобувачів до активного використання можливостей інформаційно-цифрових технологій, що сприяє становленню конкурентоспроможного вчителя.

Аналіз отриманих результатів опитування дає підстави стверджувати, що цифрові технології покликані діяти на випередження, вивчення і задоволення запитів здобувачів, використовуючи інтернет середовища; сприяти розширенню кола освітніх послуг, гнучості освітнього процесу у відповідності до обставин; формувати позитивний імідж ЗВО; налагоджувати комунікацію між сучасниками освітнього процесу, встановлювати зворотні зв'язки.

Подальших досліджень потребують питання не згаданих у статті інноваційних технологій, а також виділення інших особливостей та потенціалу застосування. Увага дослідників має бути зосереджена більше на питанні розвитку цифрової компетентності, яка має значний вплив на професійну діяльність.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Близнюк Т. Інноваційні методи у підготовці майбутніх учителів англійської мови в початковій школі. Інноваційні освітні технології в Новій українській школі : монографія / за ред. проф. О.Б. Будник. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. С. 63-80.
2. Будник О. Розвиток цифрової компетентності майбутніх педагогів у Новій українській школі. *Інноваційні освітні технології в Новій українській школі*: монографія / за ред. проф. О.Б. Будник. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 100 с.

3. Будник О., Ніколаєску І. Цифрові технології у підготовці майбутніх педагогів: сучасні виклики дистанційної освіти. *Viae Educationis: Studies of Education and Didactics*. 2022. Vol. 1. No. 2. С. 69-78.

4. Качак Т., Кульчак Х. Технології розвитку критичного мислення та їх роль у формуванні професійної компетентності майбутніх педагогів. *Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи в контексті євроінтеграції*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції, м. Івано-Франківськ, 19-20 травня 2022 року / упор. Т. Качак. Івано-Франківськ, 2022. С. 85-88.

5. Комар О. Теоретичні питання підготовки майбутніх учителів початкових класів до застосування інноваційних технологій у професійній діяльності. *Наукові записки*. 2022. Випуск 207. С. 22-27.

6. Прокопів Л.М., Сидорук О. Використання інноваційних технологій навчання як ефективної комунікації о освітньому процесу закладу вищої освіти. *Освітні обрії*. 2020. № 1(50). С. 75-79.

7. Савчук Б.П., Височан Л.М. Особливості використання коучингової техніки «сильних запитань» в особистіснопрофесійному розвитку майбутніх вчителів початкової школи. *New inception: a scientific journal / Т.Н. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»*; S. Strilets (Ed.). Chernihiv, 2022. No. 1-2 (7-8). С. 43-51.

8. Стинська В. Проєктна технологія навчання : історія, етапи розвитку та шляхи реалізації в гірських школах Українських Карпат. Доступність і неперервність освіти *впродовж життя : зарубіжний досвід та національна практика* : монографія / за заг. ред. Л. Прокопів, В. Стинської. Івано-Франківськ : НАІР, 2022. С. 80–94. (Розділ у монографії).

9. Цюняк О.П., Довбенко С.Ю. Педагогічна інноватика : навчально-методичний посібник : Автори-упорядники: О.П. Цюняк, С.Ю. Довбенко. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г.М., 2019. 190 с.

10. Червінська І.Б. Медіаграмотність як складова професійного розвитку педагога гірської школи. *Інформаційна грамотність – невід'ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти*: збірник статей. Київ: Академія Української преси, 2021. С. 390–399.